

Sloboda prejavu

Sloboda... ale čoho?

- prejavu, komunikácie, masmédií, médií, tlače, žurnalistiky... ?
- častá téza z histórie médií: dejiny žurnalistiky = dejiny boja za slobodu tlače (libertariánska perspektíva)
- radikálne prehodnocovanie v ére digitálnych médií
- súvisiace pojmy: cenzúra (obmedzovanie slobody prejavu, resp. filtrovanie toku informácií) a autocenzúra; regulácia a autoregulácia
- vzťah slobody a zodpovednosti – pozitívne vs. negatívne vymedzenie slobody

Normatívne teórie médií

- definície spoločensky žiaduceho konania médií
- paradigmatické východiská interpretácie slobody prejavu
- teórie sú vždy viazané na konkrétnu kultúru (pozor na etnocentrizmus – hodnotenie mediálneho systému optikou svojej kultúry)
- prelomová (neskôr aj kritizovaná) kniha Sieberta, Petersona a Schramma *Štyri teórie tlače* (1956):
 1. autoritárska – silne centralizované médiá konajú v záujme elity, vládcu
 2. libertariánska (liberálna) – médiá nezávislé od vlády, kontrolujúce vládu, slobodný trh myšlienok, publikum ako množina racionálnych bytostí
 3. sovietska – médiá ako priamy nástroj štátu, strany, režimu
 4. teória sociálnej zodpovednosti – reálne nie všetci ľudia majú k médiám rovnaký prístup, preto slobodné médiá majú konať zodpovedne voči celej spoločnosti
- kritika *Štyroch teórií tlače* najmä za preferovanie libertariánskej a západnej perspektívy (napriek tomu užitočný zdroj)
- McQuail (1999): rozvojová teória a teória demokratickej participácie; ďalší pridávajú ďalšie teórie

Legislatívne rámce fungovania slobody prejavu

- *Všeobecná deklarácia ľudských práv*, *Ústava Slovenskej republiky*, zákon o mediálnych službách, zákon o vydavateľoch publikácií (zákon o publikáciách), zákon o kybernetickej bezpečnosti a ďalšie
- autoregulácia: etické kódexy (napr. *Etický kódex novinára*, *Etický kódex reklamnej praxe*) a ďalšie systémy zodpovednosti médií (MAS)

Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948)

- Článok 19: Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu: toto právo nepripúšťa, aby niekto trpel ujmu pre svoje presvedčenie a zahrňuje právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky hocíjakými prostriedkami a bez ohľadu na hranice.
- (Článok 18: Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva; toto právo obsahuje aj voľnosť zmeniť náboženstvo alebo vieru, ako i slobodu prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru, sám alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne, vyučovaním, vykonávaním náboženských úkonov, bohoslužbou a zachovávaním obradov.)

Ústava Slovenskej republiky (1992)

- Druhá hlava – Základné práva a slobody, Tretí oddiel – Politické práva, Čl. 26: (1) Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené. (2) Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povoľovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon. (3) Cenzúra sa zakazuje. (4) Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti. (5) Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.

Zákon o mediálnych službách (2022)

- Druhá časť – Obsahová služba; § 16 Obsahová služba a sloboda príjmu: (1) Poskytovateľ obsahovej služby poskytuje obsahovú službu slobodne a nezávisle. Do jej obsahu možno zasahovať iba na základe zákona a v jeho medziach. (2) Zakázať príjem obsahovej služby, ktorá je poskytovaná verejne, možno iba na základe zákona a v jeho medziach.
- Obmedzenia mediálnej komerčnej komunikácie; § 74 Všeobecné obmedzenia mediálnej komerčnej komunikácie: Mediálna komerčná komunikácia nesmie: a) porušovať slobodu a rovnosť v dôstojnosti a právach ľudí, b) obsahovať ani podporovať diskrimináciu na základe pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, majetku, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, narodenia, národného alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, štátnej príslušnosti, príslušnosti k národnosti alebo k etnickej skupine, c) nabádať na konanie, ktorým sa poškodzuje alebo ohrozuje zdravie alebo bezpečnosť, d) nabádať na konanie, ktorým sa hrubo poškodzuje ochrana životného prostredia.